

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра теорії та практики перекладу романських мов
імені Миколи Зерова

**ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО МАРКОВАНОЇ ЛЕКСИКИ
У ТВОРАХ М. КОЦЮБИНСЬКОГО ТА ЇЇ ВІДТВОРЕННЯ У
ПЕРЕКЛАДАХ ІСПАНСЬКОЮ МОВОЮ**

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня «бакалавр»
студентки 4 курсу бакалаврату
освітньої програми *«Переклад
з іспанської та з англійської мов»*,
спеціальність – 035.051 Філологія
(романські мови та літератури
(переклад включно), перша – іспанська)
Анастасії Сергіївни ДУДИК

Науковий керівник:

к.філол.н., доц. Наталія ГОМОН

«Допущено до захисту»
на засіданні кафедри
теорії та практики перекладу
романських мов імені Миколи Зерова
протокол №__ від «__» _____ 20__ року
завідувач кафедри _____ (підпис)
д.філол.н., проф. Ірина СМУЩИНСЬКА

КИЇВ
2025

АНОТАЦІЯ

Метою даної дипломної роботи є дослідження функціонування національно маркованої лексики у творах М. Коцюбинського та аналіз її відтворення у перекладах іспанською мовою. Дослідження зосереджується на способах передачі культурно специфічних елементів у художньому тексті та впливі перекладацьких стратегій на збереження національного колориту.

У першому розділі дипломної роботи закладено теоретичні засади дослідження. Визначено сутність поняття національно маркованої лексики, розглянуто її класифікації, проаналізовано труднощі її перекладу, а також систематизовано основні перекладацькі способи відтворення (транскодування, описовий переклад, калькування, використання семантичних аналогів, адаптація), що застосовуються для роботи з такою лексикою. Окремо досліджено функціонування національно маркованої лексики, зокрема діалектизмів, у творах М. Коцюбинського.

Другий розділ дипломної роботи присвячено практичному аналізу відтворення національно маркованої лексики у повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків» та її перекладі іспанською мовою, здійсненому Хуаном Борисюком. Проаналізовано застосування різних способів перекладу, їхній вплив на збереження або втрату національного колориту, а також оцінено ефективність перекладацьких рішень.

Результати проведеного дослідження підтверджують складність і багатогранність процесу перекладу національно маркованої лексики та підкреслюють важливу роль перекладача як посередника між культурами. Встановлено, що усвідомлений вибір способів перекладу є ключовим для збереження автентичності й художньої цінності оригінального твору.

Ключові слова: національно маркована лексика, переклад іспанською мовою, способи перекладу, національний колорит, діалектизми.

ABSTRACT

The aim of this thesis is to examine the functioning of culturally specific vocabulary in the works of Mykhailo Kotsiubynskyi and to analyze its rendering in Spanish translations. This research focuses on the methods used to convey culture-bound elements in literary texts and explores how translation methods influence the preservation of cultural identity.

The first chapter outlines the theoretical framework of the research. It defines the concept of culturally specific vocabulary, presents its classifications, analyzes the challenges of translating such units, and systematizes the main translation methods (transcoding, descriptive translation, calque, semantic analogues, adaptation) used when working with this type of vocabulary. Particular attention is given to the functioning of culturally specific vocabulary, especially dialectisms, in Kotsiubynskyi's texts.

The second chapter is dedicated to a practical analysis of the rendering of culturally specific vocabulary in Mykhailo Kotsiubynskyi's novella *Shadows of Forgotten Ancestors* and its Spanish translation by Juan Borysiuk. Various translation methods are examined, along with their impact on preserving or altering the cultural identity of the original, and the effectiveness of the translator's choices is assessed.

The results of the research confirm the complexity and multifaceted nature of translating culturally specific vocabulary and highlight the important role of the translator as a mediator between cultures. It is established that a conscious choice of translation methods is key to preserving both the authenticity and artistic value of the original work.

Keywords: culturally specific vocabulary, translation into spanish, translation methods, cultural identity, dialectisms

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО МАРКОВАНОЇ ЛЕКСИКИ	
1.1 Визначення поняття національно маркованої лексики та її класифікація.....	8
1.2 Труднощі перекладу національно маркованої лексики та способи їх подолання.....	12
1.3 Функціонування національно маркованої лексики у творах Михайла Коцюбинського.....	16
Висновки до Розділу 1.....	20
РОЗДІЛ 2. ВІДТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО МАРКОВАНОЇ ЛЕКСИКИ У ПЕРЕКЛАДАХ ТВОРІВ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО ІСПАНСЬКОЮ МОВОЮ	
2.1 Основні перекладацькі способи відтворення національно маркованої лексики у перекладах творів М. Коцюбинського іспанською мовою.....	22
2.2 Збереження колориту при відтворенні національно маркованої лексики у перекладах творів М. Коцюбинського іспанською мовою.....	32
Висновки до Розділу 2.....	36
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	41
ДОДАТОК.....	45
RESUMEN.....	50

ВСТУП

У сучасному перекладознавстві важливе місце посідає проблема відтворення національно маркованої лексики, яка несе у собі культурно-історичні та етнографічні особливості певного народу. Особливої уваги потребує переклад творів, де національно маркована лексика є важливою частиною авторського стилю та засобом творення художнього світу. Така лексика не лише добре передає зміст, а й виступає елементом національної ідентичності, що відображає самобутність культури, традицій, звичаїв та побуту.

Одним із яскравих представників української літератури, творчість якого пронизана національними мотивами, є Михайло Коцюбинський. У його творах національно маркована лексика виконує важливу роль у створенні автентичної атмосфери, відтворенні українського колориту та особливостей менталітету. Разом із тим, постає проблема адекватної передачі цієї лексики у перекладах іншими мовами, зокрема іспанською, де специфіка української культури може бути недостатньо зрозумілою для носіїв іншої мови.

Актуальність дослідження зумовлена потребою аналізу особливостей функціонування національно маркованої лексики у творах Михайла Коцюбинського та способів її передачі у перекладах іспанською мовою. Значний внесок у дослідження національно маркованої лексики зробили такі науковці як П. С. Дудик, О. Ю. Тупиця, Р. П. Зорівчак, Ф. С. Бацевич, І. В. Корунець В. І. Карабан та інші. Однак, незважаючи на значний обсяг досліджень, присвячених національно маркованій лексиці в різних мовах, особливості її функціонування та відтворення в перекладах іспанською мовою залишаються недостатньо вивченими. Це зумовлює актуальність даного дослідження, оскільки детальний аналіз допоможе зрозуміти, наскільки успішно передається культурна самобутність тексту оригіналу та зберігається національна специфіка в процесі перекладу.

Наукова новизна роботи полягає у системному аналізі відтворення національно маркованої лексики у перекладах творів М. Коцюбинського іспанською мовою, що сприятиме кращому розумінню викликів та перспектив перекладу культурно специфічних елементів.

Мета роботи полягає у дослідженні функціонування національно маркованої лексики у творах М. Коцюбинського та аналізі її відтворення у перекладах іспанською мовою.

Відповідно до мети у бакалаврській роботі поставлені та підлягають розв'язанню такі **завдання**:

- визначити поняття національно маркованої лексики;
- визначити основні труднощі перекладу національно маркованої лексики;
- дослідити функціонування національно маркованої лексики у творах М. Коцюбинського;
- проаналізувати особливості та засоби відтворення такої лексики у перекладах іспанською мовою творів М. Коцюбинського.

Об'єктом дослідження є національно маркована лексика з творів Михайла Коцюбинського.

Предметом дослідження виступають способи відтворення цієї лексики у перекладах іспанською мовою.

Для досягнення поставленої мети та завдань дослідження було використано такі **методи**: аналіз, синтез, дедукція, індукція, порівняння та узагальнення – для побудови теоретичного підґрунтя дослідження, окреслення основних понять і визначення підходів до перекладу національно маркованої лексики, а також метод суцільної вибірки, зіставний та контекстуальний аналіз, класифікаційний, описовий і метод кількісних підрахунків – для збирання, структурування та аналізу національно маркованої лексики в повісті «Тіні забутих предків» і її перекладу іспанською мовою.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання в перекладацькій діяльності та освітньому процесі.

Матеріали дослідження можуть слугувати підґрунтям для перекладу художніх текстів з української мови іспанською та навпаки, особливо у випадках роботи з культурно маркованою лексикою. Окрім того, результати можуть бути застосовані під час розробки та викладання курсів із теорії та практики перекладу, міжкультурної комунікації, стилістики української й іспанської мов, а також як допоміжний матеріал для лексикографічної діяльності та створення перекладацьких словників українських реалій.

Емпіричний матеріал дослідження складає національно маркована лексика, відібрана з повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків» та її перекладу іспанською мовою, здійсненого Хуаном Борисюком. Корпус дослідження становить 129 виокремлених одиниць національно маркованої лексики.

Структурно робота складається зі вступу, двох розділів, теоретичного та практичного, кожен з яких поділяється на підрозділи, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатку і резюме іспанською мовою.

У першому розділі досліджено теоретичні засади функціонування національно маркованої лексики, її класифікації та труднощі перекладу. Другий розділ присвячений аналізу особливостей відтворення цієї лексики у перекладі повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків» іспанською мовою. У ньому розглядаються способи перекладу національно маркованої лексики, їхній вплив на національний колорит та оцінка перекладацьких рішень.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО МАРКОВАНОЇ ЛЕКСИКИ

1.1. Визначення поняття національно маркованої лексики та її класифікація

Мова є не просто засобом спілкування, а й дзеркалом культури народу. Вона відображає його історію, звичаї та менталітет. Одним із найяскравіших проявів цього є національно маркована лексика, яка складається зі слів і виразів, що несуть у собі характерні для певної мовної спільноти відтінки значення, пов'язані з традиціями, звичаями та соціальними аспектами.

За орфографічним словником української мови, маркований (від фр. *marquer* – відмічати) означає елемент, що має стилістичне значення або забарвлення [ОСУМ]. П.С. Дудик зазначає, що «Маркованість чи немаркованість мовних одиниць найбільше виявляється на лексичному й синтаксичному рівнях мови. Так звані кореневі слова найчастіше стилістично немарковані, а похідні (афіксальні) слова (з префіксом чи суфіксом) здебільшого стилістично марковані» [Дудик 2005, с.35]. Отже, стилістична маркованість може бути виражена на різних рівнях мови, однак у нашому дослідженні нас цікавитиме саме національно-культурна складова маркованості.

Поняття національно маркованої лексики є доволі неоднозначним. Найчастіше науковці вживають термін «культурно маркована лексика», проте також уживаються і такі синоніми як «реалія», «безеквівалентна лексика», «етномаркована лексика» «фонова лексика» тощо. За словами О. Ю. Тупиці, «національно маркована лексика – це безеквівалентна лексика, частково безеквівалентні одиниці (фонова лексика, конотативні слова), екзотизми, варваризми» [Тупиця 2011, с. 252].

А. А. Бронська вважає, що «безеквівалентна лексика – слова, які неможливо семантизувати за допомогою простого перекладу» [Бронська 2000, с.43].

Ф. С. Бацевич використовує таке поняття як «фонова лексика». На його думку, «фонова лексика – це лексика, що несе інформацію національно-культурного характеру і потребує лінгвокраїнознавчого коментаря, оскільки поняття, що виражається словами іноземної мови, яка вивчається, відсутні в рідній мові або їх знання в двох мовах не співпадають» [Бацевич 2007, с. 99].

Р. П. Зорівчак оперує терміном «реалії» та розглядає їх як «моно- і полілексемні одиниці, основне лексичне значення яких вміщує традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача» [Зорівчак 1989, с. 58]. Таким чином, реалії можна вважати одним із підвидів національно маркованої лексики, оскільки вони зберігають етнокультурну специфіку.

Іспанська дослідниця Л. Моліна пропонує таке визначення національно маркованої лексики: «un elemento verbal o paraverbal que posee una carga cultural específica en una cultura y que al entrar en contacto con otra cultura a través de la traducción puede provocar un problema de índole cultural entre los textos origen y meta» («вербальний або паравербальний елемент, який є культурно специфічним в одній культурі і який, потрапляючи в іншу культуру через переклад, може спричинити культурну проблему між вихідним і цільовим текстами») [Molina 2006, с. 79]. Це визначення акцентує на проблемі перекладу як центральному аспекті функціонування національно маркованої лексики.

За словами Л. Л. Надаль, національно маркована лексика «es posición específico-cultural de un país o de un ámbito cultural y muchos de ellos poseen una estructura semántica y pragmática compleja» («це культурно-специфічне уявлення про країну або культурну сферу, і багато з них мають складну семантичну та прагматичну структуру») [Nadal 2009, с. 94].

Не зважаючи на існуючі розбіжності та варіативність термінів, усі вчені розглядають одне й те саме явище, яке варто називати «національно маркованою лексикою». При цьому терміни «реалія» та «фонова лексика» можна розглядати як окремі підвиди або аспекти цього явища, оскільки вони акцентують на різних сторонах маркованості – етнокультурній та перекладацькій. Ми поділяємо думку вченого М. Бондара та визначаємо національно марковану лексику як «групу слів, що відображають національно-мовну картину світу окремої нації, а також особливості економіки, географії, суспільного ладу, фольклору, літератури, усіх видів мистецтва, науки, побуту, звичаїв носіїв відповідної мови» [Бондар 2015, с. 31]. Це визначення є найбільш комплексним, оскільки включає різні аспекти маркованої лексики. Однак, на відміну від інших авторів, воно не робить чіткого розмежування між реаліями, фоновою лексикою та іншими підкатегоріями.

Визначивши поняття національно маркованої лексики, доцільно перейти до її класифікації. На сьогоднішній день не існує єдиної класифікації національно маркованих одиниць, дослідники пропонують різні підходи. Р. П. Зорівчак подає класифікацію національно маркованої лексики в історико-семантичному та структурному планах. В історико-семантичному плані виділяють:

- власне реалії (за наявних референтів): напр. *«коломийка»*, *«трембіта»*, *«кобзар»* та інші;
- історичні реалії : *«тарниця»*, *«хоругва»*, *«смерд»*.

У структурному плані розрізняються:

- реалії-одночлени: *«вечорниці»*, *«кобзар»*, *«гопак»*;
- реалії-полічлени номінативного характеру: *«троїста музика»*, *«братська могила»*, *«копний майдан»*;
- реалії-фразеологізми: *«лоби забрити»*, *«стати під вінок»*, *«глека розбити»* [Зорівчак 1989, с. 78].

С. Влахов та С. Флорін пропонують нам іншу, більш детальну класифікацію національно маркованої лексики. Вони поділяють реалії за

предметною та місцевою ознаками. За предметною ознакою реалії діляться на:

1) Географічні :

- об'єкти фізичної географії, в тому ж числі і метеорології (напр. *степ, байрак, полонина*);
- географічні об'єкти, пов'язані з діяльністю людини (*курган, левада, гребля*);
- ендеміки (*смерека, чорнобривці, степовий орел*).

2) Етнографічні:

- побут (їжа, напої: *борщ, вареники, узвар*; одяг і прикраси: *вишиванка, очіпок*; житло: *хата-мазанка*; транспорт: *гарба*);
- праця (професії: *бондар, кушнір*; знаряддя праці: *коцюба, плуг, мотика*; форми господарювання: *колгосп, толока*);
- духовна культура (музика і танці: *кобза, сопілка, трембіта, гопак*; фольклор: *дума, щедрівка*; звичаї та ритуали: *колядування, обжинки, сватання*; свята: *Івана Купала*; міфологія і персонажі казок: *Котигорошко, перелесник*);
- етнічні об'єкти (етноніми: *гуцул*; прізвиська: *кацап, москаль*; назви осіб за місцем проживання: *слобожанин, херсонець*).

3) Суспільно-політичні:

- адміністративно-територіальний устрій (одиниці: *сотня, повіт, волость*; населені пункти: *хутір, слобода, курінь*) ;
- органи та носії влади (*козацька рада, гетьман, сотник*);
- суспільно-політичне життя (політична діяльність та діячі: *бандерівці, шістдесятники*; соціальні явища: *кріпацтво, чумакування*; звання, звернення, титули: *князь, княгиня, пан, пані*).

4) Військові:

- підрозділи(*сотня, курінь*);
- зброя (*шабля, булава*);
- військові службовці (*отаман, осавул, сотник*).

За місцем в площині однієї мови дослідники поділяють реалії на свої (слова даної мови) та чужі (запозичення з інших мов). У площині двох мов виділяють зовнішні (чужі для обох мов) та внутрішні (свої для однієї з мов) [Влахов 1980, с. 50-57].

Отже, національно маркована лексика є важливим елементом мови, що відображає культурні, соціальні та історичні особливості конкретного народу. Різні науковці пропонують варіативні підходи до класифікації національно маркованої лексики, проте всі вони акцентують на її суттєвому значенні для перекладу та міжкультурної комунікації. Класифікація національно маркованої лексики є складною та багатогранною. Вона охоплює різні категорії, такі як реалії, етнічні об'єкти, культурні та побутові елементи, що формують мовну картину світу конкретної нації. Зокрема, реалії поділяються на географічні, етнографічні, суспільно-політичні та військові. Незважаючи на різні терміни, що використовуються для опису національно маркованої лексики, усі дослідники погоджуються, що це явище є важливим компонентом перекладу, оскільки вимагає спеціального підходу та адаптації при передачі значень в іншій мовній культурі. У цьому контексті національно маркована лексика є не тільки засобом збереження національної ідентичності, але й суттєвим чинником, що впливає на точність і якість перекладів.

1.2 Труднощі перекладу національно маркованої лексики та способи їх подолання

У сучасному перекладознавстві особливу увагу привертає проблема перекладу національно маркованої лексики, яка є невід'ємною складовою мовної картини світу кожного народу. Ця лексика відображає специфічні риси національної культури, побуту, традицій та звичаїв, що формувалися протягом століть. Саме тому переклад таких лексичних одиниць вимагає не лише досконалого володіння мовами оригіналу та перекладу, але й глибокого розуміння культурологічного контексту обох народів.

Основними труднощами при перекладі національно маркованої лексики є відсутність прямих відповідників у мові перекладу, а також складність передачі культурних та соціальних аспектів, що містяться в цих словах. Перекладач має вміти застосовувати різноманітні перекладацькі трансформації для того щоб досягти адекватності при перекладі та зберегти зміст тексту оригіналу. Дослідники пропонують різні способи перекладу національно маркованої лексики.

Український мовознавець та теоретик перекладу І.В. Корунець виокремлює такі способи перекладу реалій:

- 1) виключно транскрипція або транслітерація;
- 2) транскрипція або транслітерація з поясненням справжнього національно-специфічного значення реалії;
- 3) лише описовий переклад;
- 4) калькування з поясненням;
- 5) дослівний переклад(калькування);
- 6) переклад за допомогою семантичних аналогів [Корунець 2006, с. 157-168].

В.І. Карабан пропонує ще один науковий підхід до перекладу національно маркованих одиниць. За його словами, переклад реалій може відбуватися такими способами:

- транскодування (тобто транскрибування, транслітерування або використання і того й іншого для передачі певних частин слова);
- калькування (дослівний переклад);
- описовий переклад(через розкриття позначеного поняття) [Карабан 2004, с.421].

Іспанська дослідниця А. Уртадо Альбір виділяє 18 способів перекладу національно маркованих одиниць, серед яких можна відзначити:

- адаптація (локалізація) – це коли культурний елемент замінюється елементом культури-реципієнта;
- додавання – додаються лінгвістичні елементи;

- ампліфікація – вводяться уточнення, яких немає в оригінальному тексті: інформація, пояснювальні коментарі, примітки перекладача тощо;
- калькування – слово або словосполучення, що перекладається дослівно;
- компенсація – введення елемента інформації або стилістичного ефекту в іншому місці тексту, якщо не вдалося передати його в оригінальному;
- компресія – скорочення або вилучення елементів речення;
- дискурсивне творення – створюється ефемерна еквівалентність, абсолютно непередбачувана поза контекстом;
- описовий переклад – замість терміна або виразу використовується опис його форми та/або функції;
- опущення – вилучення певного мовного елемента;
- еквівалентність – використовується термін або вираз, визнаний (словником, мовним вживанням) як еквівалент у цільовій мові;
- генералізація – використовується більш загальний або нейтральний термін;
- модуляція – зміна точки зору або підходу щодо оригіналу;
- конкретизація – використовуються більш конкретні терміни;
- запозичення – інтеграція слова або виразу з іншої мови без змін;
- заміна (лінгвістична, паралінгвістична) – лінгвістичні елементи замінюються паралінгвістичними;
- дослівний переклад – переклад слово в слово;
- транспозиція – зміна граматичної категорії;
- варіація – зміна лінгвістичних або паралінгвістичних елементів, що впливає на різні аспекти мовної варіації: тон тексту, стиль, соціальний чи географічний діалект тощо [Hurtado Albir 2004, с. 268].

Порівнюючи підходи цих мовознавців до перекладу національно маркованої лексики, можна зробити висновок про суттєву подібність їхніх підходів, незважаючи на певні розбіжності у використанні термінів та

принципах класифікації. Зокрема, у своїх працях і І.В. Корунець, і В.І. Карабан виділяють транскрипцію/транслітерацію, калькування та описовий переклад як основні методи роботи з такою лексикою. Водночас А. Уртадо Альбір пропонує набагато ширший перелік методів, включаючи до 18 різних способів перекладу. Цей розширений список дозволяє врахувати різноманітні варіації перекладу, зокрема, в залежності від культурного контексту та особливостей цільової мови. Проте, ми зосередимося саме на основних методах і розглянемо їх більш детально, адже їх частіше застосовують при перекладі національно маркованої лексики.

Транскодування (Транскрипція/транслітерація) – письмова фіксація звукових ознак або графічного складу МО у МП: наприклад, *оселедець - oseledets*.

Калькування – вид запозичення, при якому структурно-семантичні моделі мови оригіналу відтворюються поелементно матеріальними засобами мови перекладу. Цей метод полягає у відтворенні внутрішньої форми слова, а разом з нею – структури образного переносу значень та активізує словотворчі засоби, дає поштовх до утворення семантично містких неологізмів: *Майдан Незалежності – Plaza de la Independencia* [Гетьман 2010, с.119-120].

Описовий переклад – метод перекладу нових лексичних елементів вихідної мови, коли слово, словосполучення, термін чи фразеологізм замінюються в мові перекладу словосполученням (або більшим за кількістю компонентів словосполученням), яке адекватно передає зміст цього слова або словосполучення: *вишиванка - camisa bordada tradicional ucraniana*. Описовий переклад має кілька вимог: 1) переклад має точно передавати основний зміст позначеного поняття; 2) опис не повинен бути надто докладним; 3) синтаксична структура словосполучення має бути простою та зрозумілою.

Аналогії – це одиниці мови перекладу, які мають значення близьке, але не ідентичне значенню одиниці мови оригіналу. У різних мовах існують

одиниці, які позначають схожі явища, процеси, предмети культур тощо: *узвар - compota de frutas secas; сало - tocino de cerdo* [Мірам 2005, с.34].

Отже, підсумовуючи, варто наголосити, що переклад національно маркованої лексики є складним завданням, що вимагає не лише мовної майстерності, а й глибокого розуміння культурного контексту обох мов. Основні труднощі виникають через відсутність прямих відповідників, що змушує перекладача застосовувати різні методи, такі як транскодування, калькування, описовий переклад, використання аналогій та ін. Використання цих методів допомагає передати не лише значення, а й національну специфіку оригіналу, що важливо для адекватного перекладу. Аналіз різних підходів до перекладу національно маркованої лексики, зокрема пропозиції І.В. Корунця, В.І. Карабана та А. Уртадо Альбір, показує, що хоча існують різні методи та класифікації, основними залишаються транскодування, калькування та описовий переклад. Кожен із цих методів має свої переваги і недоліки в залежності від культурного контексту і конкретної ситуації перекладу. Важливість використання цих методів полягає в тому, що вони дозволяють зберегти не лише лексичне значення, але й національну специфіку, що є ключовим для адекватного та точного перекладу реалій і збереження оригінальної ідентичності тексту.

1.3 Функціонування національно маркованої лексики у творах Михайла Коцюбинського

Серед різноманіття національно маркованих одиниць особливе місце посідають діалектизми, які є невід'ємною складовою мовної картини світу певного регіону та відіграють ключову роль у творенні художнього колориту. У художній літературі діалектизми можуть виконувати кілька важливих функцій – комунікативну, етнографічну та експресивно-виражальну. На основі вияву цих функцій можна простежити особливості

використання діалектної лексики в літературі певної епохи, в індивідуальній стилістиці письменника, а також на різних мовних рівнях – фонетичному, морфологічному, синтаксичному тощо.

Комунікативна функція полягає у заміні літературних відповідників діалектизмами, які є рідними для письменника. Особливо яскраво ця функція проявляється у творах письменників дожовтневого періоду, коли діалектизми нерідко входили не лише в мову героїв, а й в авторську мову. Етнографічна функція пов'язана з відтворенням матеріальної і духовної культури певного регіону: з її допомогою автор передає реалії побуту, звичаї, назви предметів і явищ. Її варто відрізнити від етнічної, адже фонетичні чи граматичні ознаки мовлення вказують радше на етнічну приналежність персонажів, ніж на конкретні культурні особливості. Експресивно-виражальна функція використовується для типізації та індивідуалізації мови персонажів, надання їй емоційного чи стилістичного забарвлення [Зеленько 1982, с. 39-41].

Яскравим прикладом такого багатфункціонального використання діалектизмів є творчість Михайла Коцюбинського. У повісті «Тіні забутих предків» автор чи не найвдаліше серед своїх сучасників поєднує етнографічну і виражальну функції діалектної лексики: лексеми з гірського говору – *легінь*, *плай*, *полонина* – не лише створюють автентичне мовне тло, а й підсилюють експресивність опису. Деякі слова з локальною прив'язаністю згодом увійшли до складу літературної мови, набувши ширшого вжитку.

На ранньому етапі його творчості мовним фундаментом художнього мовлення стає подільський говір південно-західного наріччя – той, яким послуговувалися люди в місцевості, де він зростає. Імовірно, цей вплив був не цілком усвідомленим: як і кожна людина, що зростає у діалектному середовищі, майбутній письменник не відділяв діалектизми від літературної мови, бо для нього вони були природними та органічними. Риси подільського діалекту яскраво проявляються у творах так званого «вінницького періоду», зокрема в оповіданнях «Харитя», «На віру»,

«Ялинка», «П'ятизлотник», «Ціпов'яз», «Маленький грішник», «Помстився», та інших. У цих текстах національно маркована лексика не просто відтворює мовне тло – вона допомагає оживити образи персонажів, вкорінити їх у конкретний соціальний та культурний контекст [Хомич 2020, с. 193].

Борис Коваленко, досліджуючи мовну манеру М. Коцюбинського за матеріалами його рукописної спадщини (зокрема, оповідань для дітей), виокремлює діалектизми на різних мовних рівнях – фонетичному, лексичному, граматичному та правописному, наприклад: “Шість неділь минуло, як помер єї чоловік, батько Хариті, і відтоді бідна удова тужить та слабує, а отсе вже другій день, як зовсім злягла...”; **Ах**“, коли б хочь вийхати з сього мертвого ліса, побачити дорогу, хату...”; “Почекаю, може, хто над'їде та дасть мні яку раду, – подумав він, поглядаючи на дорогу, яку раз у раз замітав сніг” ; “Повівав холодний вітрець. З краю неба насувались білі, наче молошні, хмари”; “Василько глянув на сьвіжий пеньок, і дві слезини скотились йому по щічкам”; “Люде давно вже вечеряли, а в Якимовій хаті й забули, який сьогондя день”; Йій хтілося скоріще діждатися ранку” [Коваленко 2010, с. 5-9].

У пізніших творах митця діалектна лексика поступово відходить з авторського мовлення і зберігається переважно в мовленні персонажів. Її функція стає переважно стилістичною – вона підкреслює індивідуальні риси героїв, їхній регіональний чи соціальний колорит. Особливо яскравим прикладом мовної майстерності Михайла Коцюбинського є повість «Тіні забутих предків», у якій добре вдалося відтворити риси гуцульського (східнокарпатського) говору південно-західного наріччя. Мовна специфіка цього твору неодноразово ставала об'єктом лінгвостилістичних досліджень, однак і нині залишається актуальною для наукового аналізу. Повість справедливо вважається цінним джерелом для діалектології, оскільки в ній письменник майстерно передає фонетичні, лексичні,

морфологічні та синтаксичні особливості гуцульської говірки, яка зберігає чимало архаїчних рис давньоукраїнської мови [Хомич 2020, с. 195].

Описуючи життя, побут, звичаї та повір'я гуцулів, Михайло Коцюбинський органічно вводить в повість значну кількість діалектизмів, зокрема етнографічного характеру, чимало з яких і досі зберігаються в ужитку. Застосування цих лексем зумовлене не лише бажанням ознайомити читача з особливостями гуцульського діалекту, а й тим, що багато понять не мали відповідників у загальнолітературній мові, оскільки вони використовувалися лише в гуцульському побуті. Йдеться, зокрема, про назви будівель, страв, продуктів харчування, предметів побуту, елементів одягу та взуття, музичних інструментів, тварин і рослин, демонологічних істот, мікротопонімів тощо [Грещук 2008, с. 240].

Отже, діалектизми відіграють важливу роль у художній літературі, стаючи не просто засобом передачі інформації, а й потужним інструментом для занурення читача в унікальний світ автора. Вони майстерно виконують одразу кілька функцій: комунікативну, забезпечуючи природність мовлення; етнографічну, відтворюючи колорит і самобутність певного регіону; та експресивно-виражальну, збагачуючи мову персонажів яскравими емоційними відтінками. Творчість Михайла Коцюбинського є одним із найяскравіших прикладів такого володіння діалектною лексикою. Від органічного вплетення подільського говору в ранніх творах до віртуозного відтворення гуцульської говірки в «Тінях забутих предків», письменник демонструє глибоке розуміння потенціалу діалектної лексики. У своїй знаменитій повісті він не лише створює неповторний колорит карпатського краю та увиразнює образи персонажів через їхнє мовлення, але й залишає цінний лінгвістичний слід, фіксуючи особливості гуцульської говірки для майбутніх дослідників. Вдале поєднання функціональних можливостей діалектизмів у творчості Коцюбинського сприяє глибшому зануренню читача в культурний контекст та робить його твори не лише літературною насолодою, а й важливим джерелом знань про українську мову та народну культуру.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Національно маркована лексика є невід'ємною складовою мовної картини світу, оскільки віддзеркалює культурні, соціальні й історичні особливості певного народу та формує унікальний національний простір у межах мови. Вона відображає специфіку побуту, ментальності, традицій, цінностей і навіть географії, що робить її надзвичайно важливою для збереження й передачі культурної ідентичності. Попри різноманітність підходів до її класифікації, дослідники сходяться на думці про її важливу роль у перекладі та міжкультурній комунікації, де вона часто виступає маркером ідентичності та своєрідним містком між культурами.

Така лексика охоплює широке коло понять – від етнічних і побутових реалій до суспільно-політичних, військових, географічних та історичних явищ, і потребує особливих перекладацьких стратегій, що враховують як мовні, так і позамовні чинники. Передача національно маркованих елементів іншою мовою часто ускладнюється відсутністю точних відповідників, що вимагає від перекладача не лише високої мовної компетентності, а й культурної обізнаності, здатності до інтерпретації та адаптації смислів, а іноді і творчого переосмислення.

Серед найпоширеніших способів перекладу таких одиниць – транскодування, калькування, описовий переклад і використання семантичних аналогів, кожен із яких має свої переваги залежно від контексту, жанру тексту, очікувань цільової аудиторії та ступеня важливості збереження національного колориту. Успішне відтворення національно маркованої лексики передбачає динамічне поєднання різних підходів, гнучке застосування перекладацьких стратегій і глибоке розуміння функцій, які ця лексика виконує в оригіналі.

Особливу увагу заслуговує використання діалектизмів у художньому тексті, які, окрім комунікативної функції, виконують етнографічну, експресивну та стилістичну роль, занурюючи читача в специфіку мовлення й побуту певного регіону. Діалектна лексика сприяє глибшому розкриттю

національного характеру персонажів, формує атмосферу автентичності, а також є невід'ємною складовою індивідуального стилю автора. Творчість Михайла Коцюбинського є яскравим прикладом майстерного застосування діалектної лексики, яка не лише формує національний колорит його творів, а й виступає цінним лінгвістичним джерелом для дослідників української мови. Крім того, вона є одним із ключових чинників, що ускладнює процес перекладу його художніх текстів, але водночас і надає їм особливої вартості як об'єктам перекладознавчого аналізу.

РОЗДІЛ 2. ВІДТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО МАРКОВАНОЇ ЛЕКСИКИ У ПЕРЕКЛАДАХ ТВОРІВ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО ІСПАНСЬКОЮ МОВОЮ

2.1 Основні перекладацькі способи відтворення національно маркованої лексики у перекладах творів М. Коцюбинського іспанською мовою.

У процесі перекладу національно маркованої лексики з української мови на іспанську перекладач стикається з низкою складнощів, пов'язаних із необхідністю адекватно передати культурні реалії, етнографічні особливості, діалектизми та стилістично забарвлені елементи. У творах Михайла Коцюбинського така лексика відіграє важливу роль у створенні національного колориту, а тому переклад цих елементів потребує особливої уваги. Попри те, що дослідження присвячене національно маркованій лексиці у творах Михайла Коцюбинського загалом, матеріалом для практичного аналізу обрано повість «Тіні забутих предків». Саме в цьому творі сконцентрована найбільша кількість лексем із виразним національним забарвленням. У тексті широко представлено діалектизми, етнографізми та інші одиниці, що передають специфіку гуцульського середовища.

У межах дослідження виокремлено такі способи перекладу національно маркованої лексики:

- транскодування (транслітерація / транскрипція);
- описовий переклад;
- калькування;
- переклад за допомогою семантичних аналогів;
- адаптація (локалізація).

Одним із базових способів, що застосовується при перекладі національно маркованої лексики, є транскодування, яке включає транслітерацію (передачу букв однієї мови буквами іншої) та транскрипцію

(передачу звукової форми слова). Цей метод дозволяє зберегти оригінальне звучання та написання слова, що може бути важливим для передачі екзотичності, особливо коли йдеться про власні назви, унікальні культурні реалії або слова, що не мають прямих аналогів у мові перекладу. Розглянемо застосування способу транскодування на прикладах національно маркованої лексики з повісті та її перекладу на іспанську мову:

« ...там блукає веселий **Чугайстир**, який зараз просить стрічного в танець.... » [Коцюбинський 1947, с. 6].

« ...por allí deambulaba el alegre **Chugaystir** , incansable bailador que hace danzar a todo aquél que encuentra a su paso.... » [Kotsiubinskiy 1972, с. 17].

У даному прикладі лексема «Чугайстир» відтворена іспанською мовою шляхом транскрипції – Chugaystir. Перекладач Хуан Борисюк зберіг фонетичну форму оригінального слова, адаптувавши її до іспанської орфографії. Такий спосіб перекладу дає змогу зберегти екзотичність і національно-культурну специфіку міфоніма, адже ідентичного персонажа в іспанському культурному просторі не існує. Крім того, перекладач додає пояснювальну примітку: «según la leyenda ucraniana, uno de los duendes, guardián de los bosques y enemigo mortal de las dríades», що дозволяє частково компенсувати культурну дистанцію між українським іспанськомовним читачем. Таким чином, транскрипція у поєднанні з експлікацією допомагає не лише передати звучання, а й відтворити значення та функцію образу в межах тексту.

«За його пам'яті вже двічі коло їх хати трембітала **трембіта** оповіщаючи горам і долам про смерть...» [Коцюбинський 1947, с. 8].

«Según lo recordaba, por dos veces en los alrededores del cortijo de sus padres, oyó el fúnebre sonido de la **trembita**, la cual hacía llegar a valles y montañas, noticias sobre la muerte habida...» [Kotsiubinskiy 1972, с. 22].

Лексема «трембіта» перекладена шляхом транскрипції – *trembita*, із збереженням національного колориту та звучання, адаптованого до іспанської орфографії. Щоб компенсувати потенційну незрозумілість для іспаномовного читача, перекладач супроводжує слово приміткою: «instrumento musical ucraniano, especie de trompeta larga de madera (unos tres metros de longitud) en uso en las regiones montañosas de Ucrania Occidental». Це дозволяє передати не лише форму, а й функціонально-культурне значення реалії, яка не має прямого аналога в іспанській традиції.

«З гори на гору, з поточка в поточок пурха **КОЛОМИЙКА**, така легенька, прозора, що чуєш, як од неї за плечима тріпають крильця...» [Коцюбинський 1947, с. 8].

«De monte a monte, de riacho a riacho, aletea cual tenue y transparente mariposa multicolor, la dulce y suave canción **kolomyika** » [Kotsiubinskiy 1972, с. 30].

У цьому прикладі національно маркована лексема «коломийка» перекладена шляхом транскодування – *kolomyika* у поєднанні зі словом *canción*, вжите з метою конкретизації. Очевидно, що перекладач обрав цей варіант, оскільки «коломийка» в українському культурному контексті має два значення. За тлумачним словником української мови [СУМ], «коломийка» - це 1. українська народна пісенька типу частівки; 2. український гуцульський масовий танець, основною фігурою якого є замкнене коло. Таким чином, у перекладі реалізовано спробу уникнути багатозначності й полегшити сприйняття іспаномовному читачеві. У примітці також зазначено: « cierto género de la canción popular ucraniana, muy extendido en las regiones de Transcarpatia y Bukovina» , що пояснює специфіку жанру та його поширеність у західних регіонах України.

Аналогічно до розглянутих випадків, спосіб транскодування застосовується й до інших національно маркованих лексем, зберігаючи їхню оригінальну форму та колорит. Зокрема, це стосується таких слів:

«Теплим весняним ранком Іван ішов в **полонину**» [Коцюбинський 1947, с. 16].

«...Iván se fue rumbo a la **polonena**» [Kotsiubinskiy 1972, с. 34].

«— Ти ж хто, браччіку, будеш — вівчар? — зацікавивсь Іван. — Ні, я **спузар**...» [Коцюбинський 1947, с. 18].

«Tú, ¿quién eres, hermanito? ¿Ovejero? — se interesó Iván. — No. Yo tan solo soy el **spuzar**...» [Kotsiubinskiy 1972, с. 38].

«Певно, **вуйко** зарізав корову",— дума Іван і пильніше оглядає свою отару.» [Коцюбинський 1947, с. 22].

«Seguro que el **buyko** volvió a despanzurrar alguna vaca”—pensó Iván, y se puso a cuidar con más atención a su rebaño» [Kotsiubinskiy 1972, с. 46].

У цих прикладах, як і в попередніх, транскодування дозволяє зберегти національний колорит та автентичність лексики. У випадках потенційної незрозумілості значення, перекладач вдається до використання приміток. Щодо інших категорій національно маркованої лексики, таких як топоніми, вони також переважно передаються шляхом транслітерації зберігаючи свої оригінальні назви та географічну прив'язку:

«Вже синіми хмарами підпирали край-небо **буковинські верхи**, оповились блакиттю близькі **Синиці, Дземброня і Біла Кобила**, курився **Ігрець**, колола небо гострим шпилем **Говерля**, і **Чорногора** важким своїм тілом давила землю.» [Коцюбинський 1947, с. 17].

«**Las cimas Bukovinas** apuntalaban los cielos con las inmensas gorras nevadas de su gris azulado y se cubrían de nubes casi celestes en las cercanías de **Sinitsi, Dzembronya y Bila Kobila**. Ahumaba con su vaho vaporoso el **Igrets**, perforando los montes con el filo de su pico el orgulloso **Goverlya**» [Kotsiubinskiy 1972, с. 36].

Звуконаслідування також часто транскрибуються, намагаючись відтворити оригінальне звучання:

«— **Бир-бир!**!..— Вівчарки нюхають вітер і одним оком скося поглядають на вівці, чи все в порядку.» [Коцюбинський 1947, с. 20].

«**¡Bir-bir-bir!**!... Los mastines olfatean el aire mientras de reojo van observando a la manada, cuidando de que todo esté en orden.» [Kotsiubinskiy 1972, с. 41].

Наступним способом, який активно використовується Хуаном Борисюком для відтворення національно маркованої лексики, є описовий переклад. Ця стратегія передбачає розкриття значення українського слова через його опис іспанською мовою, що є особливо актуальним у випадках відсутності прямих еквівалентів або необхідності надання читачеві уявлення про специфічні характеристики реалії:

«...ледве помітний в лісовім зелі, збирав квітки і косичив ними свою **кресаню**...» [Коцюбинський 1947, с. 6].

«...trenzaba con ellas, ramilletes para adorno de su **sombrerito gutsul**...» [Kotsiubinskiy 1972, с. 16].

Перекладач використовує слово «sombrerito» (капелюшок) як загальний опис, додаючи етнонім «gutsul» (гуцульський) для збереження культурної прив'язки. Хоча це вказує на регіональну належність головного убору, форма та особливості «бриля» як специфічного виду капелюха залишаються нерозкритими.

«...що в лісах повно **лісовиків**...» [Коцюбинський 1947, с. 6].

«Que en los bosques habitaban **los duendes pastores**...» [Kotsiubinskiy 1972, с. 17].

Хуан Борисюк описує лісовиків як «духів-пастухів». Це передає одну з їх функцій, але нівелює їхню складну міфологічну природу та національну специфіку. Образ іспанських «duendes» може мати інші культурні конотації, що не повністю відповідають українським віруванням.

«...гості набирали у бербениці **бриндзи...**» [Коцюбинський 1947, с. 25].
«...los visitantes llenaban sus morrales con las bolas de **queso ovejuno...**» [Kotsiubinskiy 1972, с. 54].

Перекладач описує «бриндзу» як «las bolas de queso ovejuno». Хоча це є точним описом, втрачається коротка, вживана назва національного продукту. Можна було б зберегти оригінальну назву (транслітерувати) та додати цей опис у примітці або безпосередньо в тексті як пояснення.

В інших випадках спостерігається подібна тенденція до використання описового перекладу для передачі національно маркованої лексики. Назви одягу (*крашениці* - *los pantalones de lana roja*, *кентари* - *los chalecos montañeses*, *чепеси* - *los anchos cinturones de cuero*, *гуля* - *la holgada camisa*) передаються через опис матеріалу, фасону та оздоблення. Назви рослин (*гаджуги* - *los jóvenes pinos*, *храбуст* - *las hojas dulzonas de los cardos*), страв (*гусянки* - *leche cuajada*, *голубці* - *los pastelillos de col*, *логаза* - *la polenta gutsula*), елементів побуту (*нодри* - *desde lo alto*, *крутіж* - *las espumosas aguas del río*, *женниця* - *el verdoso suero de la leche ovejuna*), дій (*гздувати* - *trabajar la hacienda propia*, *забава* - *los entretenimientos y juegos*) та абстрактних понять (*лудіння* - *las mejores vestiduras*) також передаються через розгорнуті описи, що забезпечує розуміння, але часто призводить до втрати стислості та специфічного національного колориту.

Наступним способом перекладу національно маркованої лексики є калькування – буквальний переклад частин складного слова або словосполучення з мови оригіналу. У перекладі повісті «Тіні забутих предків» на іспанську цей спосіб використовується нечасто. Єдиним

прикладом, що чітко демонструє калькування, є передача назви гірського масиву *Чорногора* як *Monte Negro* або *Montes Negros*:

«...і **Чорногора** важким своїм тілом давила землю.» [Коцюбинський 1947, с. 17].

«...mientras que el **Monte Negro** con su pesado cuerpo, aplastaba la tierra.» [Kotsiubinskiy 1972, с. 37].

«Б'ють плови весняні... і дух злого холодом віє од **Чорногори**... » [Коцюбинський 1947, с. 13].

«Caen violentísimas las lluvias primaverales... y el espíritu maligno sopla helado desde allende los **Montes Negros**... » [Kotsiubinskiy 1972, с. 29].

У наведених прикладах перекладач Хуан Борисюк буквально перекладає складові частини української власної назви «Чорногора». У першому реченні використано однину (*el Monte Negro*), що відповідає однині в оригіналі. У другому реченні перекладач використовує множину (*los Montes Negros*), ймовірно, враховуючи, що Чорногора є гірським хребтом, а в іспанському реченні йдеться про вершини гір у множині (*cimas de las montañas*). Такий варіант перекладу узгоджується зі змістом іспанського речення. Калькування є ефективним способом передачі значення власних назв, особливо коли їхні складові частини мають прямі та загальнозрозумілі відповідники в мові перекладу.

Переклад за допомогою семантичних аналогів є одним із найбільш поширених способів відтворення національно маркованої лексики у перекладі творів Михайла Коцюбинського іспанською мовою, здійсненому Хуаном Борисюком. Цей спосіб передбачає заміну українського слова або словосполучення іспанським відповідником, який має схоже значення, але не є його повним еквівалентом через культурні, конотативні чи стилістичні розбіжності. Розглянемо кілька найбільш репрезентативних прикладів:

«Котивсь зеленими **царинками**, маленький і білий, наче банька кульбаби, безстрашно забирався у темний ліс.....» [Коцюбинський 1947, с. 5].

«Se perdía por los verdes **pastizales**, pequeño y pálido como flor de cardo. A veces, deambulaba con decisión por el oscuro bosque.....» [Kotsiubinskiy 1972, с. 16].

Згідно з тлумачним словником української мови, царинка - це «невеличка лука при садибі, в горах або в лісі, призначена для сінокоосу» [СУМ]. Перекладач передав це слово на іспанську як *pastizal*, що за словником RAE означає «terreno de abundante pasto» (земля з великими пасовищами) [DRAE]. Цей переклад можна назвати вдалим, оскільки Хуан Борисюк передає загальну ідею зеленої території. Однак, важливо зазначити, що при цьому втрачаються важливі семантичні нюанси, такі як невеликий розмір, призначення для сінокоосу та можлива близькість до садиби, що робить переклад не цілком точним.

«Знав, що на світі панує нечиста сила, що **арідник** (злий дух) править усім.....» [Коцюбинський 1947, с. 6].

«Iván sabía que sobre la tierra reinaban las fuerzas del mal, sabía que **el demonio** era el amo de los amos....» [Kotsiubinskiy 1972, с. 17].

Лексему «арідник», яка в українській міфології позначає злого духа, перекладено як «el demonio» (демон). Перекладач використовує загальновідомий іспанський відповідник для позначення надприродної злої сили. Хоча це передає основну негативну конотацію, втрачається національна специфіка міфологічного образу арідника. Варто зазначити, що в тексті ця ж лексема також перекладається як «Aridnek» (див. 1 у Додатку), що є прикладом транскодування і свідчить про використання перекладачем різних підходів до однієї реалії.

«Іван виймає **флюяру** і дме у неї що має сили, але "той", навіжений, сильніший за нього. » [Коцюбинський 1947, с. 21].

«Iván saca su **caramillo** y sopla en él con todas sus fuerzas, pero en vano, ya que el viento enloquecido, es más poderoso que él.» [Kotsiubinskiy 1972, с. 43].

Український народний духовий інструмент «флюяра» Хуан Борисюк переклав як «el caramillo». У цьому випадку обидва слова позначають народні духові інструменти, тому це в принципі є вдалим рішенням для забезпечення загального розуміння типу інструмента іспаномовним читачем.

Аналогічний підхід спостерігається у перекладі інших лексем: «браччік» передається як «hermano», «легінь» як «muchacho» або «buen mozo», коновочка — *vasija*, vampu — *la fogata*, vamaг — *el capataz*, маржинка — *el ganado*, афину — *los arándanos*, буришка — *patatas*, оседки — *las moradas*, одален — *la madrágora* та ін. У кожному з цих випадків перекладач обирає іспанське слово, що має певну семантичну схожість з українським оригіналом.

На завершення аналізу перекладацьких способів відтворення національно маркованої лексики у творчості Михайла Коцюбинського іспанською мовою, розглянемо адаптацію (локалізацію). Цей спосіб передбачає заміну оригінальних українських реалій на більш знайомі та зрозумілі відповідники в іспанській мові з метою полегшення сприйняття тексту іспаномовним читачем. Розглянемо детальніше декілька прикладів:

«Тепер Іван був уже легінь, стрункий і міцний, як **смерічка...**» [Коцюбинський 1947, с. 12].

«Iván se hizo buen mozo, esbelto y fuerte como un **abeto...**» [Kotsiubinskiy 1972, с. 28]

З точки зору адаптації, цей переклад є вдалим, оскільки більшість іспаномовних читачів мають уявлення про те, що таке «ялиця» як хвойне дерево, і це створює зрозумілий образ. Перекладач успішно адаптував

невідому ботанічну назву до знайомого поняття. Однак при цьому втрачається культурна специфіка «смерічки» як символу Карпатського регіону.

«— Мені неня купила нову запуску... і **постоли**... і мережані капчурі... і...» [Коцюбинський 1947, с. 10].

«— Mi madre me compró un corsé nuevo... Y **alpargatas**... Y pantalones bordados... Y...» [Kotsiubinskiy 1972, с. 28]

Цей переклад можна назвати вдалим, оскільки «alpargatas» є загальновідомим видом взуття в іспаномовних країнах і передає основну функцію - взуття для ніг. Хуан Борисюк успішно адаптував невідому українську реалію до знайомого культурного контексту. Однак при цьому втрачається уявлення про матеріали (шкіра) та специфічний вигляд постолів, а отже, й певний етнографічний елемент.

До вже наведених прикладів можна додати й інші випадки використання адаптації (локалізації) при перекладі національно маркованої лексики. Так, міфологічні образи (*нявки - las driades, щезник - el fauno*) знаходять відповідники у більш знайомих іспаномовній аудиторії образах з античної міфології. Побутові реалії та одяг (*бартка - un hacha, запуска - un corsé*) замінюються на функціонально або візуально схожі іспанські реалії. Також адаптуються ідіоматичні вирази (напр. *сокотися - andarse con cuidado*), назви фольклорних персонажів (*градівник і мольфар - maléfico hechicero*) та описи характеристик персонажів (*фудульна - de cuerpo robusto*).

Отже, проведений аналіз продемонстрував, що відтворення національно маркованої лексики у перекладі повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків» на іспанську мову є надзвичайно складним і багатограним завданням, для вирішення якого перекладач Хуан Борисюк застосував різноманітні способи перекладу. Було встановлено, що для збереження оригінального звучання та максимальної автентичності специфічних реалій найчастіше використовувалося

транскодування (зокрема, транскрипція та транслітерація), ефективність якого посилюється доповненням пояснювальними примітками. Також, калькування продемонструвало прагнення до збереження змістового наповнення. Водночас, активне застосування описового перекладу, семантичних аналогів та адаптації свідчить про свідомі компроміси перекладача: ці способи, хоч і забезпечують зрозумілість, неминуче призводять до часткової втрати або трансформації оригінального колориту. Таким чином, застосований Хуаном Борисюком підхід, що охоплює різноманіття стратегій – від максимального збереження до адаптації – дозволив зберегти загальну етнокультурну специфіку твору, водночас забезпечивши його доступність для іспаномовної аудиторії, що свідчить про його майстерність у навігації між викликами автентичності та вимогами зрозумілості перекладу.

2.2 Збереження національного колориту при відтворенні національно маркованої лексики у перекладах творів М. Коцюбинського іспанською мовою.

При перекладі творів Михайла Коцюбинського, насичених національно маркованою лексикою, особливої ваги набуває питання збереження їхнього унікального колориту та культурної специфіки. Ця лексика несе в собі глибокий культурний зміст, відображаючи особливості світосприйняття та побуту, зображених у творах, і є невід'ємною частиною авторського стилю. Вибір перекладацького способу відтворення безпосередньо впливає на збереження цього колориту та специфіки в цільовому тексті. Відповідно, від того, наскільки вдало перекладач застосує відповідні прийоми, залежить повнота передачі автентичної атмосфери та глибини оригіналу іншомовному читачеві.

Серед способів перекладу виділяються ті, що спрямовані на максимальне збереження формальних та звукових особливостей одиниць

оригіналу, а отже, і їхнього національного колориту та культурної специфіки. Ключовим серед них є спосіб транскодування, що охоплює транскрипцію та транслітерацію. Яскравими прикладами такого підходу у перекладі повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків», здійсненому Хуаном Борисюком, є передача міфологічних істот (наприклад, *Чугайстир* - *Chugaystir*), музичних інструментів (*трембіта* - *trembita*), географічних назв (*полонина* - *la polonena*, *Черемош* - *Cheremosh*, *Бескид* - *Beskid*), а також інших специфічних термінів (*вуйко* - *buyko*, *спузар* - *spruzar*). Використання транскодування в цих випадках прямо зберігає національне забарвлення.

Оскільки такий спосіб перекладу як транскодування може створити певні труднощі для розуміння іншомовним читачем, важливим додатковим інструментом для забезпечення повноцінного збереження елемента як культурного маркера є використання приміток перекладача. Ці примітки дозволяють перекладачеві зберегти автентичну, національно марковану форму слова в тексті оригіналу, і водночас надати необхідне пояснення його значення поза текстом.

Окрім цього, певну роль у збереженні змістового наповнення відіграє калькування, хоча при цьому частково втрачається звукова форма оригіналу. Цей спосіб особливо застосовується при передачі власних назв, як-от у випадку з *Чорногорою*, яка у перекладі подається як *Monte Negro*. Попри те, що калька не передає автентичного звучання, вона відтворює внутрішню структуру слова, зберігаючи елемент культурної специфіки та частково підтримуючи національний колорит.

На відміну від підходів, що пріоритетно зберігають форму оригіналу, є способи перекладу, що ставлять на перше місце доступність і зрозумілість для цільового читача. Проте такий вибір часто супроводжується частковою втратою або переосмисленням національного колориту та культурної унікальності лексики. Так, описовий переклад забезпечує чітке розкриття значення, але при цьому розмиває лаконічність і унікальність вихідного

слова. Наприклад, бриндза передається як *bolas de queso ovejuno*, а *кентарі* – *chalecos montañeses*, що знижує культурну впізнаваність лексики.

Використання семантичних аналогів дозволяє зберегти загальне значення, однак призводить до нівелювання специфіки. Так, *арідник* стає *el demonio*, *лісовики* – *duendes pastores*, *легінь* – *muchacho* або *buen tozo*. Такі відповідники відображають зміст, але не передають глибини культурного контексту.

Найбільшою мірою змінює текст адаптація, що замінює оригінальні одиниці на знайомі цільовій аудиторії. Міфологізми на кшталт *нявок* чи *щезника* перетворюються на *driades*, *náyades* або *fauno*, а такі слова, як *бартка* чи *мольфар*, набувають вигляду *un hacha* та *maléfico hechicero*. У результаті втрачається зв'язок із джерельною культурою, а текст стає універсальним, менш автентичним.

Національно маркована лексика у повісті «Тіні забутих предків» виконує значно ширші функції, ніж просто позначення специфічних реалій. Вона є ключовим елементом, що формує місцевий колорит, занурюючи читача в унікальну атмосферу Карпат та життя гуцулів. Кожне таке слово, наприклад, назви одягу (*кентарі*, *постоли*) чи міфологічних істот (*Чугайстир*, *щезник*), створює яскравий образ і допомагає читачеві відчувати себе частиною описаного світу. Ці слова слугують важливим засобом характеристики персонажів, розкриваючи їхню приналежність до певної культури, їхній світогляд та цінності. Крім того, використання автентичної лексики передає правдивість діалогів, роблячи мовлення героїв живим та переконливим, а атмосферу твору – неповторною, наповненою містицизмом, традиціями та особливим сприйняттям природи.

Таким чином, втрата національного колориту при перекладі – це не просто лінгвістична неточність чи відсутність прямого відповідника. Це глибока художня втрата, яка може позбавити авторський стиль його унікальності, збіднити образний світ твору, зробити персонажів менш виразними, а атмосферу – менш автентичною. Якщо перекладач нехтує цими функціями, перетворюючи специфічну лексику на універсальну, твір

ризиком втратити свою художню глибину та унікальність для іншомовного читача.

У перекладі повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків», виконаному Хуаном Борисюком, простежується зважений підхід до відтворення національного колориту. Застосування транскодування у поєднанні з примітками дозволило зберегти автентичну форму та звучання, що є ключовим для унікальної атмосфери оригіналу. Водночас, вибір описового перекладу, семантичних аналогів та адаптації свідчить про свідомі компроміси, на які йшов перекладач заради зрозумілості. Ці способи призвели до часткової втрати або трансформації оригінального колориту. Отже, проведений аналіз демонструє, що Хуан Борисюк майстерно балансував між збереженням автентичності твору та його доступністю для іспаномовного читача.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Таким чином, після проведення комплексного аналізу перекладацьких способів відтворення національно маркованої лексики у повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків» іспанською мовою було виявлено, що перекладач застосовував різноманітні методи для вирішення цього складного завдання.

Зокрема, для збереження оригінального звучання та колориту специфічних реалій і власних назв найчастіше використовувалося транскодування (як транскрипція, так і транслітерація), нерідко доповнене пояснювальними примітками для кращого розуміння читачем. Також широко застосовувалися описовий переклад та заміна семантичними аналогами, а калькування використовувалося рідше. Такий підхід дозволив зберегти етнокультурну специфіку твору, одночасно забезпечуючи його доступність для іспаномовної аудиторії.

Отже, аналіз перекладу повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків», здійсненого Хуаном Борисюком, засвідчує ретельний і зважений підхід перекладача до передачі національно маркованої лексики, що виконує в тексті важливу функцію формування локального колориту, етнокультурного тла та загальної атмосфери твору. Найбільшу увагу перекладач приділяє збереженню формальних і звукових характеристик оригінальних лексем – зокрема, за допомогою транскрипції й транслітерації, що дозволяє максимально наблизити читача до українського культурного контексту. Поєднання цього способу з примітками сприяє кращому розумінню складних або незнайомих реалій без втрати автентичності мовного матеріалу. Водночас Борисюк свідомо вдається до інших способів перекладу – калькування, описового перекладу, використання семантичних аналогів та адаптації, що свідчить про прагнення зробити текст доступнішим для іспаномовної аудиторії. Ці прийоми, хоча й частково нівелюють національну специфіку, уможливають комунікативну ефективність і збереження базового смислу,

навіть у випадках, коли автентична лексика не має безпосередніх відповідників у мові перекладу. Таким чином, можна стверджувати, що Хуан Борисюк уміло забезпечив баланс між збереженням стилістики оригіналу та зручністю сприйняття для носіїв іспанської мови.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У даній роботі було розглянуто теоретичні засади дослідження національно маркованої лексики, а також проведено аналіз перекладу таких одиниць з української мови на іспанську.

У ході виконання першого завдання – визначення поняття національно маркованої лексики – було встановлено, що вона є невід'ємною складовою мовної картини світу певного народу, яка відображає його історію, звичаї, побут та менталітет. Національно маркована лексика була визначена як група слів, що несуть у собі характерні для певної мовної спільноти відтінки значення, пов'язані з традиціями, звичаями та соціальними аспектами. Аналіз існуючих теоретичних підходів до визначення та класифікації такої лексики, представлених провідними науковцями (П. С. Дудик, О. Ю. Тупиця, Р. П. Зорівчак, Ф. С. Бацевич, Л. Моліна, Л. Л. Надаль, М. Бондар), підтвердив неоднозначність термінології (як-от реалії, безеквівалентна лексика, фонова лексика), але водночас підкреслив спільну думку про критичну важливість такої лексики для перекладу та міжкультурної комунікації як маркера ідентичності. Систематизація класифікацій дозволила виокремити основні категорії національно маркованої лексики, такі як географічні, етнографічні, суспільно-політичні та військові реалії, що утворюють унікальне національне забарвлення.

Друге завдання – визначення основних труднощів перекладу національно маркованої лексики – дозволило встановити, що головні виклики пов'язані з відсутністю прямих відповідників у мові перекладу та складністю передачі глибоких культурних і соціальних аспектів, що містяться в цих словах. Було з'ясовано, що саме відсутність еквівалентів через культурні особливості зумовлюють необхідність застосування перекладачем різноманітних способів для досягнення адекватності перекладу. Це підкреслює, що успішне відтворення національно маркованої лексики вимагає не лише досконалого володіння мовами оригіналу та перекладу, а й глибокого розуміння культурологічного

контексту обох народів, адже мова є дзеркалом культури, а її переклад – актом міжкультурної медіації.

При виконанні третього завдання – дослідження функціонування національно маркованої лексики у творах М. Коцюбинського – було з'ясовано, що у художній літературі, зокрема у повісті «Тіні забутих предків», діалектизми та інші національно марковані одиниці виконують значно ширші функції, ніж просто позначення реалій. Вони є потужним інструментом для формування унікального місцевого колориту, занурення читача в автентичну атмосферу Карпатського краю та життя гуцулів. Така лексика слугує важливим засобом характеристики персонажів, розкриваючи їхню культурну приналежність та світогляд. Вона також забезпечує правдивість діалогів і створює неповторну атмосферу твору, наповнену містицизмом та традиціями. Це підтвердило, що втрата такого колориту є не лише лінгвістичною неточністю, а й глибокою художньою втратою, що безпосередньо впливає на естетичну цінність твору, його образний світ та авторський стиль.

Ключовим етапом стало виконання четвертого завдання – аналізу особливостей та засобів відтворення такої лексики у перекладах іспанською мовою творів М. Коцюбинського. Практичний аналіз продемонстрував, що ступінь збереження унікального національного колориту безпосередньо залежить від обраного перекладацького способу. Було встановлено, що такі способи, як транскодування (з використанням приміток) та калькування, пріоритетно зберігають форму, дозволяючи максимально передати автентичність оригіналу. Натомість, орієнтація на зрозумілість для цільової аудиторії (через описовий переклад, семантичні аналоги та адаптацію) неминуче призводить до часткової втрати або трансформації колориту. Оцінка перекладацьких рішень Хуана Борисюка показала його зважений підхід: він майстерно балансував між збереженням автентичності та забезпеченням доступності, що є типовим для перекладу культурно маркованої лексики і демонструє багатогранність процесу міжкультурної комунікації.

Таким чином, результати дослідження засвідчують, що переклад національно маркованої лексики є складним і відповідальним процесом міжкультурної взаємодії. Він потребує від перекладача не лише глибокого володіння мовними особливостями, а й розуміння культурного тла, вміння вловити художню функцію слова та готовності свідомо шукати найвдаліший спосіб передання змісту. Обґрунтований вибір способів перекладу відіграє ключову роль у збереженні автентичності тексту та його естетичної цінності для читача іншою мовою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баран Г. В. Назви рослин і тварин у повісті Михайла Коцюбинського Тіні забутих предків. Теоретична і дидактична філологія. Серія: Філологія (літературознавство, мовознавство). 2015. № 21. С. 78–90.
2. Барбанюк, О. Національно-маркована лексика як засіб віддзеркалення культури. *Current issues of linguistics and translation studies*. 2020. № 20. С. 63–66.
3. Бацевич, Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації : словник. Київ : Довіра, 2007. 205 с.
4. Бондар, М. Класифікація національно маркованих одиниць // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Філологія. Педагогіка. Психологія». 2015. Вип. 30. С. 31–36.
5. Бондар, Т. Безеквівалентна лексика: труднощі перекладу. // Актуальні питання іноземної філології. 2015. № 3. С. 17–23.
6. Бронська, А. Лінгвокраїнознавчий аспект у викладанні української мови як іноземної. // Дивослово. Українська мова й література в навчальних закладах України. 2000. № 7. С. 43–44.
7. Влахов, С., Флорин, С. Непереваемое в переводе; под ред. Вл. Россельса. Москва : Международные отношения, 1980. 352 с.
8. Гавриленко, А. В., Кобякова, І. К. Мовні реалії та проблеми перекладу. // Філологічні трактати. 2011. Т. 3, № 3. С. 74–78.
9. Гетьман, З. О., Орлова, І. С. Теорія і практика перекладу з іспанської мови на українську: навчальний посібник. Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2010. 223 с.
10. Грещук, В. Художні функції гуцульських діалектизмів у белетристичних текстах. // Лінгвістичні студії : [зб. наук. праць] / укл. А. Загнітко (наук. ред.) та ін. Донецьк : Дон НУ, 2008. Вип. 17. С. 237–243.

11. Грещук, В., Грещук В. Діалектне слово в тексті та словнику. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2015. 372 с.
12. Дудик, П. С. Стилістика української мови : навч. посіб. Київ : Вид. центр «Академія», 2005. 368 с.
13. Зеленько А. С. Про деякі функції діалектизмів у мові художньої літератури. Культура слова. 1982. Вип. 22. С. 39 – 41.
14. Зорівчак, Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози). Львів, 1989. 215 с.
15. Карабан, В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми : посібник. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.
16. Коваленко, Б. Дослідження мовної манери М. Коцюбинського за рукописною спадщиною (на матеріалі оповідань для дітей)// Волинь-Житомирщина. 2010. Вип. 22 (1). С. 349–357.
17. Коваленко, Б. О. Фонетичні і граматичні діалектні особливості в ідіостилі М. Коцюбинського. Мовознавчий вісник: Зб. наук. пр./МОНМС України. Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького, 2011. С. 12-13.
18. Корунець, І. В. Теорія і практика перекладу : підручник. Вінниця : Нова книга, 2006. 448 с.
19. Кузнецова, М. О., Колотило, Д. С. До проблеми перекладу реалій у художньому тексті (на матеріалі роману Дж. РР Мартіна *A Game of Thrones* та його перекладу українською мовою). // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2016. Вип. 23 (2). С. 92–94.
20. Лівицька, І. Проблема дефініції та перекладу реалій в художньому тексті. Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія: Філологічні науки. 2009. Т. 81, № 4. С. 173–178
21. Лобода В. А. Перекладацькі трансформації: дефінітивний характер та проблема класифікації Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019 № 43 том 4 С. 72-74

22. Лощенова, І. Ф., Нікішина, В. В. Перекладацькі трансформації як ефективний засіб досягнення адекватності перекладу. // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Серія: Філологічні науки. 2014. № 3. С. 102–105.

23. Максимов, С. Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Теорія та практика перекладацького аналізу тексту для студентів факультету перекладачів та факультету заочного та вечірнього навчання : навчальний посібник. Київ : Ленвіт, 2006. 157 с.

24. Мірам, Г. Е. Практичний переклад: нотатки до лекцій. Київ : Ніка-Центр, 2005

25. Мукатаєва, Я. В. Слова-реалії як вид безеквівалентної лексики та їх класифікація. // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2022. № 55. С. 174–177.

26. ОСУМ - Орфографічний словник української мови [Електронний ресурс]. – URL: <https://slovnyk.me/dict/orthography>

27. Петришен, О. Г. Поняття реалія як складова частина безеквівалентної лексики. // Мова і культура. 2013. Т. 16, № 1. С. 406–410.

28. Середя, Н. А. Культурно-маркована лексика в мові оригіналу й перекладу, 2019.

29. СУМ - Тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – URL: <https://slovnyk.ua/index.php>

30. Тупиця, О. Ю., Зімакова, Л. В. Безеквівалентна лексика: проблеми визначення. // Рідне слово в етнокультурному вимірі : матеріали III Міжнародної науково-практ. конференції / упоряд. М. Федурко та ін. Дрогобич : Посвіт, 2011. С. 251–259.

31. Хаценко Л. І., Святецька А. В. Функції діалектизмів у повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків». Одеська лінгвістична школа: траєкторії досліджень. 2021, 167.

32. Хомич, Т. Л. Взаємодія літературної й діалектної мови в художній мовотворчості Михайла Коцюбинського, 2020.

33. Чередниченко О.І. Про мову і переклад. Київ: Либідь, 2007. 248 с.

34. Шкрумеляк М. Тлумачний словник-довідник гуцульських говірок. Івано-Франківськ: ІФОЦППК, 2016. 322 с.
35. DRAE - Diccionario de la lengua española [Електронний ресурс]. – URL: <https://dle.rae.es/>
36. Hurtado Albir, A. Traducción y Traductología: Introducción a la Traductología. España : Ediciones Cátedra, 2004. 864 с.
37. Luque Nadal, L. Los culturemas: ¿unidades lingüísticas, ideológicas o culturales // Language Design. 2009. № 11. С. 93–120.
38. Martínez Molina, L. El otoño del pingüino: análisis descriptivo de la traducción de los culturemas. Castellón : Universitat Jaume I, 2006.

ДЖЕРЕЛА ЕМПІРИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

39. Коцюбинський, М. М. Тіні забутих предків. Ужгород : Кн.-журн. та газ. вид-во, 1947. 56 с.
40. Kotsiubinskiy M. La sombra de los antepasados olvidados y otros relatos / trad. J. Borysiuk. Kiev : Editorial «Dnipro», 1972. 329 с.

ДОДАТОК

1. арідник - el demonio ; Aridnek
2. афини - los arándanos
3. бабельки - los pinchos
4. банувати - ponerse malo
5. барильця - los barriles
6. бартка - un hacha
7. бербениці - los barriles / las vasijas
8. Бескид - Beskid
9. Бир-бир! - ¡Bir-bir-bir!
10. Біла Кобила - Bila Kobila
11. бісиця - el demonio
12. бляяти - balar
13. бовгар - el vaquero
14. ботей - gebaño
15. браччік - el hermano
16. бриндза - el queso ovejuno
17. бриндуша - azafrán
18. будз - el queso
19. буковинські верхи - las cimas Bukovinas
20. буришка - patatas
21. ватаг - el capataz / el ovejero
22. ватри - la fogata
23. вуйко - buyko
24. габи - las olas
25. гаджуги - los jóvenes pinos
26. газда - jefe
27. галузки - las ramas rizadas
28. гачі - los calzones
29. гейби - como si

30. гздувати - trabajar la hacienda propia
31. Говерля - Goverlya
32. гогози - bayas
33. голубці - los pastelillos de col
34. готури - los urogallos
35. гоц - los saltos
36. градівник і мольфар - maléfico hechicero
37. грунь - la cima
38. гугля - la holgada camisola
39. гусянка - leche cuajada
40. денцівка - el caramillo
41. Дземброня - Dzembronya
42. дзьобня - una talega
43. жентиця - el suero; el balde
44. з первовіку - hace mucho tiempo atrás
45. забава - los entretenimientos y juegos
46. загорода - el corral
47. загороди - los corrales
48. закосичувати - adornar
49. запаски - los corsés
50. зарінок - arenosa orilla
51. застайки - los cercos de los corrales
52. згарди - los collares
53. Ігрець - Igrets
54. капчурі - pantalones bordados
55. кашіца - la palizada
56. кептарі - los chalecos montañeses
57. кичера - lo alto del monte
58. кичеря - ladera
59. козар - un cabrero
60. коломийка - canción "kolomyika"

61. коновочка - la vasija
62. кошара - el redil
63. крашениці - los pantalones de lana roja
64. кресаня - el sombrero gutschul / el sombrero montañés
65. крутіж - las espumosas aguas del río
66. кулеша - kulesh / la polenta
67. лаби - las patas
68. легінь - el muchacho / buen mozo
69. лісна - un hada del bosque
70. лісовики - los duendes pastores
71. логаза - la polenta gutschula
72. лудіння - las vestiduras
73. любаска - la amante
74. манниста - mansa
75. маржинка - el ganado
76. матриган - la belladona
77. мрич - vaharina
78. невістувки - los crisantemos
79. негура - una neblina
80. недеї - los cumbres
81. няня - madre
82. нипати - vaguear
83. нявки - las dríades
84. облягатись - acostarse a dormir
85. обмінник - hijo del diablo
86. обороги - los heniles
87. одален - la madrágora
88. оседки - las moradas
89. острива - el pinar
90. Палагна - Palagna
91. підойма - el geranio silvestre

92. плаї - caminos
93. плови - las lluvias
94. подра - los estantes / desde lo alto
95. поліг - el llano
96. полонина - la polonena
97. постолї - alpargatas
98. примівки - imprecaciones
99. путина - las vasijas
100. рожевий горішок - la alverjilla silvestre
101. розметати - desparramar
102. розщібати - desprenderse
103. Синиці - Sinitzi
104. смерічка - un abeto
105. сокотися - andarse con cuidado
106. сокотити - mantener viva
107. співанка - una canción
108. спузар - spuzar / el fogonero
109. стариня - mayores
110. стая - el galpón
111. струнки - los ordeñaderos
112. суточки - los angostos senderos
113. табівки - los morrales
114. топірець - hachuela
115. трембіта - la trembita
116. уплітка - la moña
117. флюяра - el caramillo
118. фудульний - de cuerpo robusto
119. ходити у заплітках - andar de largas trenzas
120. храбуст - las hojas dulzonas de los cardos
121. царинки - los pastizales
122. челядь - las mujeres

123. Черемош - Cheremosh
124. череси - los anchos cinturones de cuero
125. черлені хустки - los pañuelos de seda roja
126. Черногора - el Monte Negro
127. Чугайстир - Chugaustir
128. чюрити - derramar
129. щезник - el fauno

RESUMEN

Este trabajo de licenciatura está dedicado al análisis integral de los métodos de traducción para reproducir el léxico marcado nacionalmente en el texto literario.

El objeto de estudio es el léxico marcado nacionalmente en las obras de Mykhailo Kotsiubynsky, mientras que el tema de investigación son los métodos para reproducir este léxico en las traducciones al español.

El objetivo del trabajo consistió en estudiar el funcionamiento del léxico marcado nacionalmente en las obras de M. Kotsiubynsky y analizar su reproducción en las traducciones al español. Para alcanzar este objetivo se resolvieron cuatro tareas principales de manera secuencial. La metodología de la investigación incluyó un conjunto de métodos teóricos (análisis, síntesis, deducción, inducción, comparación, generalización) y prácticos (método de muestreo completo, análisis comparativo y contextual, clasificación, método cuantitativo, método descriptivo).

Durante la realización de la primera tarea, se definió la esencia del concepto de léxico marcado nacionalmente, que constituye una parte integral del panorama lingüístico del mundo de un pueblo determinado, reflejando su historia, costumbres, vida cotidiana y mentalidad. Se definió el léxico marcado nacionalmente como un grupo de palabras que contienen matices de significado característicos de una comunidad lingüística específica, vinculados a tradiciones y aspectos sociales. El análisis de los enfoques teóricos existentes sobre la definición y clasificación de dicho léxico, presentados por destacados investigadores (P. Dudyk, O. Y. Tupitsya, F. S. Batsevych, R. P. Zorivchak, L. Molina, L. L. Nadal, M. Bondar), confirmó la ambigüedad terminológica (como por ejemplo realias, léxico sin equivalente, léxico de fondo), pero subrayó el consenso entre los científicos sobre la importancia crítica de este estrato léxico para la traducción y la comunicación intercultural como marcador de identidad. La sistematización de las clasificaciones (en particular de R. P. Zorivchak, S. Vlahov y S. Florin) permitió distinguir las principales categorías de léxico

marcado nacionalmente, tales como realias geográficas, etnográficas, sociopolíticas y militares, que conforman un colorido nacional único.

La segunda tarea consistió en identificar las principales dificultades para traducir el léxico marcado nacionalmente. Se estableció que los principales desafíos están relacionados con la ausencia de equivalentes directos en la lengua meta y la complejidad de transmitir los profundos aspectos culturales y sociales que contienen estas palabras. La investigación confirmó que precisamente las lagunas lingüístico-culturales exigen al traductor el uso de diversos métodos para lograr la adecuación. Esto subraya que la reproducción exitosa del léxico marcado nacionalmente requiere no solo un dominio perfecto de las lenguas original y de traducción, sino también una comprensión profunda del contexto cultural de ambos pueblos, ya que la lengua es el espejo de la cultura, y su traducción es un acto de mediación intercultural.

En el marco de la tercera tarea, que se refería al estudio del funcionamiento del léxico marcado nacionalmente en las obras de M. Kotsiubynsky, se descubrió que en la literatura artística, en particular en la novela corta «Sombras de los antepasados olvidados», los dialectalismos y otras unidades léxicas marcadas nacionalmente cumplen funciones mucho más amplias que la mera designación de realias. Son una herramienta poderosa para la formación de un color local único, sumergiendo al lector en la atmósfera auténtica de los Cárpatos y la vida de los gutsules. Dicho léxico sirve como un importante medio para caracterizar a los personajes, revelando su pertenencia cultural y visión del mundo. Además, asegura la veracidad de los diálogos y crea una atmósfera única llena de misticismo y tradiciones. Esto confirmó que la pérdida de dicho colorido no solo es una imprecisión lingüística, sino también una pérdida artística profunda que afecta directamente el valor estético de la obra, su mundo imaginativo y estilo autoral.

Una etapa clave de la investigación fue la realización de la cuarta tarea, el análisis de las características y métodos para reproducir dicho léxico en las traducciones al español de las obras de M. Kotsiubynsky. El análisis práctico, realizado sobre el material de la novela corta «Sombras de los antepasados

olvidados» y su traducción por Juan Borisyuk, demostró que el grado de conservación del color único depende directamente del método elegido. Se estableció que métodos como la transcodificación (con el uso de notas al pie) y el calco priorizan la conservación de la forma, permitiendo transmitir al máximo la autenticidad del original. En cambio, la orientación hacia la comprensión por parte del público objetivo (mediante traducción descriptiva, equivalentes semánticos y adaptación) conduce inevitablemente a una pérdida o transformación parcial del colorido. La evaluación de las decisiones de traducción de Juan Borisyuk mostró su enfoque equilibrado: manejó hábilmente el equilibrio entre conservar la autenticidad y garantizar la accesibilidad, lo que es típico en la traducción del léxico culturalmente marcado y demuestra la complejidad del proceso de comunicación intercultural.

Así, la investigación realizada confirma de manera convincente que la traducción del léxico marcado nacionalmente es un acto multifacético y responsable de comunicación intercultural. Requiere del traductor no sólo una comprensión profunda de los matices lingüísticos, sino también del contexto cultural, la capacidad de reconocer la función artística del léxico y la disposición para una búsqueda consciente del equilibrio óptimo entre conservar la autenticidad y asegurar la plena comprensión de la obra por parte del lector en otro idioma. La elección consciente de métodos y transformaciones es decisiva para la transmisión exitosa de la autenticidad y la preservación del valor artístico de la obra.

La novedad científica del trabajo consiste en un análisis sistemático de la reproducción del léxico marcado nacionalmente en las traducciones al español de las obras de M. Kotsiubynsky, lo que contribuirá a una mejor comprensión de los desafíos y perspectivas de la traducción de elementos culturalmente específicos. La importancia práctica de los resultados obtenidos radica en la posibilidad de su aplicación en la actividad traductora y en el proceso educativo. Los materiales del estudio pueden servir de base para la traducción de textos literarios del ucraniano al español y viceversa, especialmente en casos de trabajo con léxico culturalmente marcado. Además, los resultados pueden aplicarse en el

desarrollo y enseñanza de cursos sobre teoría y práctica de la traducción, comunicación intercultural, estilística del ucraniano y español, así como como material auxiliar para actividades lexicográficas y creación de diccionarios de realias ucranianas traducidas.